

Ольга Жук,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Ольга Гойсан,
студентка спеціальності “Облік і аудит” ОКР “магістр” ,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В.
Стефаніка” ,

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

У ринкових умовах господарювання взаємовідносини між підприємствами мають характер грошових розрахунків. Розрахунки між підприємствами – це одна з необхідних складових розширеного відтворення. Вони опосередковують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, перехід його з товарної форми в грошову, і навпаки. Розрахунки ґрунтуються на економічній базі кругообігу коштів в процесі виробництва. Саме для нормального функціонування всіх ланок підприємства необхідно мати достовірну інформацію про дебіторську заборгованість в системі розрахунків з покупцями.

На кожному етапі економічного та політичного розвитку в Україні та в світі відбувалися істотні зміни у трактуванні поняття “дебіторська заборгованість” [1, с. 25].

Сучасне трактування поняття “дебіторська заборгованість” з’явилося ще у VIII ст. н.е. Е. Дегранж, Дж. Дзаппи зробили значний внесок, адже вони почали розглядати дебіторську заборгованість як один з показників, що характеризує фінансовий стан підприємства – показник його фінансової конкурентоспроможності, тобто кредитоспроможності, платоспроможності, виконання зобов’язань перед іншими підприємствами [2, с. 247].

С. І. Корецький дає відмінне від попереднього визначення дебіторської заборгованості: “взаємовідносини двох осіб, що укладають угоду, можна

подати двома латинськими термінами: “дебет” (винен) і “кредит” (вірить комусь). Так, у разі, коли особа, яка позичає комусь кошти, вірить – це кредит, і тоді вона іменується кредитором, особа, яка одержує позику, стає винною – це дебет, і тоді вона іменується дебітором”.

Дебіторська заборгованість, на думку Дубровської Є.В. – неоплачені юридичними та фізичними особами послуги з транспортування вантажів та/або вилучені кошти з кругообігу підприємства, що мають документальне підтвердження, яке надає право на отримання боргу в вигляді грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [3].

Автори фінансового словника Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. дають визначення заборгованості як сумі фінансових зобов'язань чи грошового боргу, яка підлягає погашенню. Майже ідентичним є поняття заборгованості в економічному словнику, а саме як сума невиконаного зобов'язання, несплаченого боргу [4, с. 80].

Цікавий підхід до тлумачення дебіторської заборгованості у закордонних авторів. Так, accounts receivable (анг.) поряд із дебіторською заборгованістю має такі варіанти перекладу: рахунки до отримання, рахунки дебіторів, дебітор за розрахунками. Зокрема, як зазначають Д. Стоун та К. Хітчинг: дебіторська заборгованість має назву “рахунки до отримання”, а дебітори – це особи, які винні гроші за товари і послуги, вже одержані, але не оплачені ними [2, с. 248].

Професори Гарвардського університету Зві Боді і Роберт К. Мертон визначають дебіторську заборгованість як “рахунки до отримання”, зазначаючи, що це та сума, яку покупці продукції повинні виплатити корпорації (підприємству).

Західні економісти розглядають дебіторську заборгованість як цілісну категорію, яка включає “кредитну політику” та “політику управління дебіторською заборгованістю”. Так, наприклад, Дж. Ван Хорн взагалі розглядає дебіторську заборгованість як кількісний результат, що виникає у результаті реалізації кредитної політики підприємства, а Барт Едвардс, у своїй книжці “Кредитний менеджмент” взагалі розкриває поняття “дебіторська

заборгованість”, суто як термін, який використовується тільки в обліку [2, с. 248].

Систематизувавши усі розглянуті визначення поняття “дебіторська заборгованість” у спеціальній економічній літературі, Цегельник Н.І. пропонує згрупувати думки вітчизняних та зарубіжних фахівців за ознаками, що наведені в на рис. 1.1. та рис. 1.2.

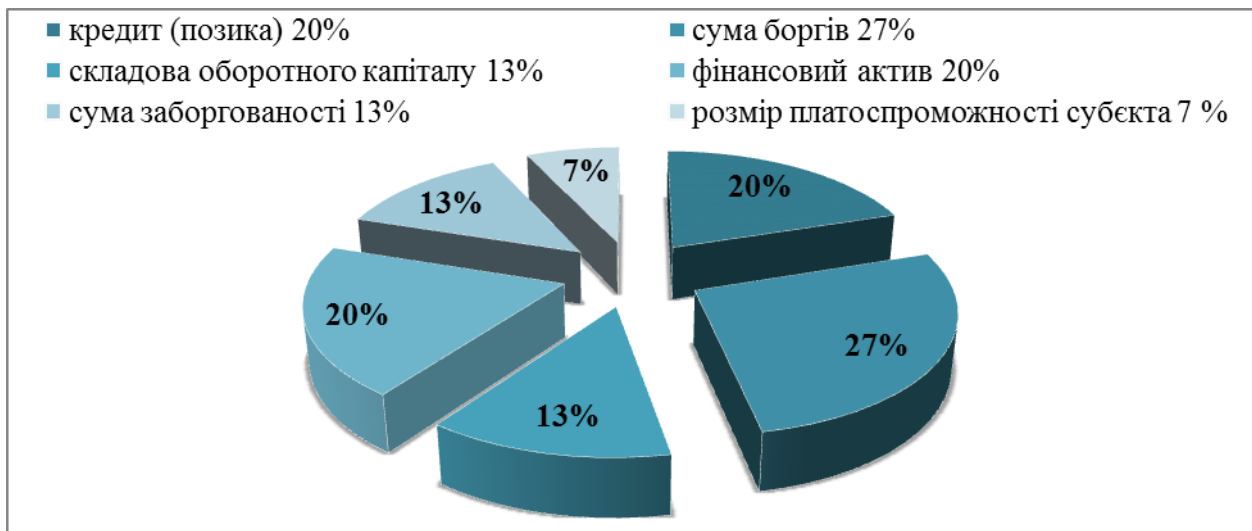

Рис. 1.1. Аналіз критеріїв сутності поняття “дебіторська заборгованість” в вітчизняній економічній літературі

Джерело: [2, с. 249]

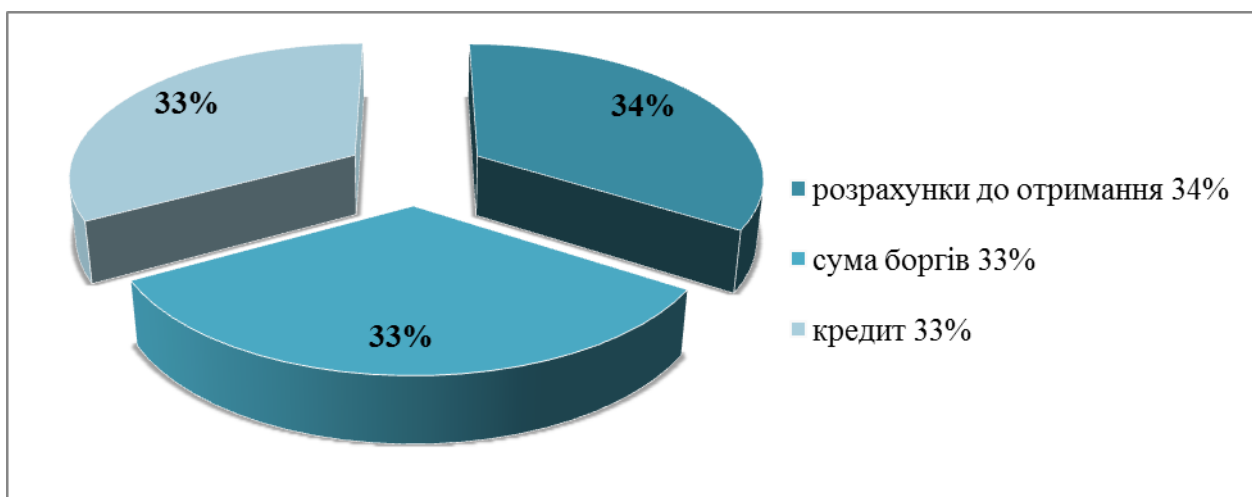

Рис. 1.2. Аналіз критеріїв сутності поняття “дебіторська заборгованість” в зарубіжній економічній літературі

Джерело: [2, с. 250]

З рис. 1.1. видно, що більшість вітчизняних науковців – 27 % схиляється до думки, що дебіторська заборгованість – це сума боргів. Інша група авторів віддає перевагу що це фінансовий актив (20 %), або кредит (позика) (20 %). З наведених визначень бачимо, що поняття “дебіторська заборгованість” в Україні ще трактується як сума заборгованості, складова оборотного капіталу, а також як розмір неспроможності суб’єктів.

Дані рис. 1.2. свідчать, що і за кордом не існує єдиного визначення щодо дебіторської заборгованості. На думку зарубіжних фахівців (34%), дебіторська заборгованість – “рахунки до отримання”, тобто це та сума, яку покупці продукції повинні виплатити корпорації (підприємству). Інші зарубіжні науковці вважають, що це сума боргів (33 %) та кредит (33 %).

З наведених визначень, як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, можна зробити висновок, що поняття “дебіторська заборгованість” має певні і однакові ознаки: сума боргів та кредит [2, с. 250].

Отже, наведені трактування поняття “дебіторська заборгованість” підтверджують те, що існують певні розбіжності у визначенні даного поняття. В основному вчені розглядають дебіторську заборгованість, як суму боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи та які виникли у результаті господарських взаємовідносин з ними чи “рахунки до отримання”, тобто це та сума, яку покупці продукції повинні виплатити корпорації (підприємству).

На основі проведеного дослідження, щодо визначення поняття “дебіторська заборгованість”, ми пропонуємо наступне твердження, а саме: дебіторська заборгованість – це фінансовий актив підприємства, який є борговим зобов’язанням для юридичної чи фізичної особи, яка придбала товари, роботи чи послуги на умовах договору і зобов’язана його сплатити на вимогу підприємства-продавця.

Література

1. Матицина Н.О. Фінансова політика підприємства як інструмент управління дебіторською заборгованістю / Н.О. Матицина // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – №7. – С. 25–28.

2. Цегельник Н.І. Обліковий аспект дебіторської заборгованості в системі розрахунків з покупцями / Н. І. Цегельник // Вісник ЖДТУ. – 2012. – №4(62). – С. 247-251.

3. Дубровська Є.В. Управління дебіторською заборгованістю підприємств вантажного автотранспорту: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.04 [Електронний ресурс] / Є. В. Дубровська. –Х., 2010. – 19 с.

4. Загородній А.Г.Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко (4-те вид. випр. та доп.) –К.: "Знання", 2002. –566 с.